

Plan Estratégico 2011-2013 República Dominicana/Haití

Contexto

República Dominicana sitúase como país de desenvolvemento medio atopándose no posto 90 de 182 países segundo a clasificación do IDH do informe 2009. Cun PIB per cápita de 8.217 dólares en 2008, foi o país de América Latina cunha maior taxa de crecemento ao longo dos últimos 50 anos, pero iso non se viu reflectido nun desenvolvemento humano equivalente para o pobo dominicano debido á desigual repartición da riqueza.

Goza dunha democracia consolidada. A Constitución establece un sistema de goberno republicano presidencialista, con división de poderes. O poder lexislativo é exercido polo Congreso Nacional, integrado polo Senado e a Cámara de Deputados.

Nos últimos anos iniciouse un tímido proceso de descentralización que ten como referente fundamental aos municipios. Dentro das principais reformas recentes, débese mencionar a lei 176-07 do 20 de xullo do 2007 do Distrito Nacional e dos Municipios. É o segundo país da rexión ALC (logo de Perú) que conta cunha Lei de Orzamento Participativo.

A lei 176-07, establece servizos mínimos obrigatorios dos concellos (“Cemiterios e servizos fúnebres, refugallo sólidos, limpeza viaria, acceso aos núcleos de poboación, reconstrución e mantemento de rúas, beirarrúas, conténs e camiños rurais; prazas, parques públicos, biblioteca pública, instalacións deportivas, matadoiro, mercado, protección e defensa civil, incendios, medio ambiente, achaiadura urbana e servizos sociais básicos”); competencias propias cuxo exercicio corresponde exclusivamente ao municipio, competencias coordinadas ou compartidas con outras instancias da administración pública, e competencias delegadas que facultan aos municipios a participar en todas aquelas actividades que a Constitución non limite Tamén estableceu que os concellos recibirían o 4% dos ingresos ordinarios do goberno central como subsidio distribuído segundo o tamaño da poboación. En 2003 esa porcentaxe elevouse ao 10%. Os ingresos propios dos municipios apenas representan entre un 9% e un 10% dos ingresos totais destes.

Entre as causas da baixa recadación propia están: a insuficiente capacidade para xestionar os cobros e a falta de incentivos para recadar máis.

Segundo a lei, os municipios deberían distribuír os seus gastos do seguinte xeito: 25% para gastos de persoal, 40% para investimento e obras de infraestrutura, e o resto para os servizos. Segundo o PNUD, o 38% do gasto de todas as entidades municipais destínase a servizos persoais.

As accións de MUSOL na República Dominicana iniciáronse en 2009 con dúas liñas de traballo fundamentais:

- a principal, ten que ver co fortalecemento da capacidade de planificación do desenvolvemento local en concellos. Estase traballando en colaboración coa Federación Dominicana de Municipios no fortalecemento dos municipios da rexión de Cibao Norte, favorecendo ademais a difusión de boas prácticas en planificación local a nivel latinoamericano e europeo.

- a segunda liña de traballo, ten que ver co apoio a municipios dominicanos na prestación de servizos básicos de competencia local. Devanditas actuacións inscribíense nos plans de desenvolvemento municipal, elaborados nalgúns casos de forma participativa.

A partir do traballo desenvolvido coa Federación de Municipios de Dominicana, MUSOL considerou oportuno tomar en conta as relacións de colaboración existentes entre os municipios dominicanos e os seus homólogos haitianos, que se consolidaron por mor da catástrofe humanitaria do terremoto de xaneiro de 2010.

Haití, que xa antes do terremoto era un dos países máis pobres e cun IDH entre os máis baixos de América Latina, está inmerso nun difícil proceso de reconstrución e recuperación económica, institucional e social.

A fráxil gobernabilidade do país, tanto a nivel central como a nivel local, afectou gravemente a eficacia da axuda dispoñible, atrasando e frustrando as perspectivas de recuperación despois do terremoto. Os municipios de Haití, tantos os das zonas afectadas directamente polo terremoto como os das demais áreas do país, sofren unha parte importante das consecuencias do terremoto: graves problemas nas infraestruturas básicas, falta de vivendas, recepción e reasentamiento de grupos de poboación que foxen das zonas destruídas, etc.

Promovendo iniciativas de cooperación Sur-Sur, MUSOL colaborará coa Federación de Municipios de Dominicana para apoiar as entidades locais haitianas a mellorar a xestión das fases de post-urxencia, reconstrución e desenvolvemento do país, tanto nas zonas afectadas polo terremoto, como noutras áreas que sofren as consecuencias do mesmo, en particular os municipios da zona fronteiriza Dominicana-Haití, onde os fluxos de poboación cara a Dominicana están creando graves problemas ás autoridades locais, tanto de lado de Haití como en Dominicana.

Xustificación

As accións de MUSOL en República Dominicana, realizáronse na súa maioría na Rexión Cibao Norte. Posto que o proceso de fortalecemento iniciouse recentemente e preténdese consolidar este proceso a longo prazo, centráronse os esforzos nos 22 municipios das provincias de Porto Prata, Espaillat e Santiago.

A nivel nacional e, en particular, en Cibao Norte, MUSOL articulará as súas accións en dous eixos:

1. Fortalecemento dos municipios e da sociedade civil para mellorar a planificación e xestión a nivel municipal O funcionamento do Estado en República Dominicana quedou predominantemente marcado por un modelo centralizado. No ano 1994, o país viviu unha crise política que provocou a modificación da Constitución da República, prohibiuse a reelección e separáronse as eleccións ao congreso das municipais e das residenciais. A sociedade civil da República Dominicana veu reclamando espazos de participación, converténdose nun dos fenómenos políticos máis novos da política da última década. En marzo do ano 2001 creouse a Federación Dominicana de Municipios (FEDOMU), coa finalidade de beneficiar os intereses dos gobernos municipais con proxectos que impulsen o desenvolvemento institucional dos Concellos.

A pesar deses avances, a maioría dos concellos aínda non desenvolven a capacidade necesaria para converterse en verdadeiros promotores do desenvolvemento local. Tres razóns fundamentan esta realidade:

- Os escasos recursos dispoñibles, por mor dunha reducida capacidade de recadación local e o incumprimento do goberno central na transferencia do 10% dos seus ingresos correntes;
- A ausencia de planificación para a xestión municipal, provocada principalmente pola falta de persoal capacitado e a pouca dispoñibilidade de ferramentas de planificación; e
- Unha reducida participación da sociedade civil na xestión municipal, por mor dos poucos mecanismos de participación existentes e as debilidades dos grupos organizados na maioría dos municipios.

2. Acceso da poboación aos servizos municipais básicos A infraestrutura de saúde da rexión está constituída por un hospital rexional, tres hospitais provinciais e dispensarios médicos e clínicas rurais no resto das demarcacións. En xeral, só o hospital rexional e os provinciais ofrecen un servizo aceptable á poboación, pois os demais teñen importantes carencias de equipos, recursos humanos e medicamentos. En canto á educación, todos os municipios contan con centros de educación básica e só algúns con liceos secundarios. Os recintos universitarios principais concéntranse nos municipios cabeceira de provincia. Sófrense dificultades no abastecemento de enerxía, por mor da crise enerxética. O servizo de auga potable está resolto nos principais centros urbanos, aínda que sempre con precariedades nas localidades periféricas, e nalgúns casos con inestabilidade na subministración. Algúns acueductos abastecen comunidades rurais, pero non chegan a satisfacer a toda a poboación.

A comisión mixta hispano ? dominicana de 2009 estableceu como prioridades sectoriais, a gobernabilidade democrática, o desenvolvemento rural e loita contra o fame, a educación e a auga e saneamento. MUSOL pretende aliñar a súa actuación neste ámbito á planificación e priorización levada a cabo polos municipios. No marco dos proxectos en curso está prevista a posta en funcionamento dun observatorio municipal de desenvolvemento. MUSOL contribuirá a pór en marcha as prioridades no acceso aos servizos básicos, definidas a partir do esforzo de planificación citado, dando, deste xeito, continuidade e impacto á actuación en Cibao Norte.

Finalmente, cabe destacar que na Comisión Mixta hispano-dominicana de cooperación, a Delegación dominicana manifestou o seu especial interese en compartir as súas experiencias exitosas na aplicación de políticas e programas de desenvolvemento con outros países. MUSOL comparte que R. Dominicana, pode ser unha importante fonte de coñecemento e de boas prácticas, útiles a outros países da zona na óptica de cooperación Sur-Sur. Da sistematización de experiencias como a creación e posta en funcionamento das Oficinas de Planificación Municipal, a Unidade Técnica de Planificación e o Observatorio de Desenvolvemento Municipal, poderíanse extraer leccións que compartir con outros municipios no marco de proxectos a nivel nacional e rexional.

A partir da colaboración xa existente coa Federación Dominicana de Municipios, MUSOL detectou a necesidade e oportunidade de actuar en Haití, incidindo no seu sector de actuación principal, o fortalecemento dos entes locais.

Segundo o Programa do PNUD Art-Gold, as consecuencias do terremoto ocorrido en Haití o pasado 12 de xaneiro provocaron un esprazamento masivo de feridos e sen teito cara á fronteira con República Dominicana. Os territorios dominicanos de fronteira, organizaron redes de apoio a Haití que involucran as institucións públicas, privadas e da sociedade civil, articulándose en xeito de responder máis eficazmente á urxencia cun enfoque de fortalecemento das capacidades das instancias haitianas. Segundo o programa Art-Gold, é necesario crear capacidades locais de xestión, articulando os diferentes actores territoriais (servizos públicos, organizacións da sociedade civil, sector privado local) de xeito a poder suplir ás necesidades inmediatas e as que derivan da reconstrución dun xeito máis eficiente. A reconstrución do país implica fortalecemento da gobernabilidade descentralizada que, ademais de ser historicamente moi precaria na súa estrutura político-institucional, atópase neste momento fronte á destrución das infraestruturas e do sistema de provisión de servizos, a extrema precariedade do tecido económico, a crise de seguridade alimentaria, é dicir factores do desenvolvemento que o terremoto levou a niveis extremos de crises.

Áreas Xeográficas prioritarias

Favorecendo a implementación dun enfoque de traballo de longo prazo, para os próximos tres anos MUSOL priorizará, en República Dominicana, a Rexión Cibao Norte. Con todo, determinadas actuacións nos sectores prioritarios de apoio á planificación municipal ou de aprendizaxe e xestión do coñecemento poderán ter alcance nacional ou internacional especialmente rexional: América Central e Caribe). Con respecto a Haití, MUSOL colaborará estreitamente coa Federación Dominicana de Municipios, apoiando as súas prioridades de colaboración Sur-Sur coas entidades homólogas haitianas. Aliñarase ademais ás prioridades definidas por programas xa instalados en terreo (por exemplo, o Art-Gold do PNUD), sen duplicar esforzos de diagnóstico. Neste sentido, e sen prexuízo da acción noutros municipios haitianos, priorizarase o traballo cos municipios fronteirizos (Rep. Dominicana: Rexións de Dajabón, Elías Piña, Independencia, Pedernales. Haití: Rexión Nordés, Departamento Central, Oeste, Sueste).

Sectores e metodoloxías prioritarias

1 SECTOR: Fortalecemento Municipal e mellora da planificación local
MACRO-SECTOR ESTRATÉXICO: Fortalecemento dos procesos de planificación do desenvolvemento local en América Latina e África, institucionalizando espazos de participación popular nos gobernos locais e rexionais e en articulación cos demais actores involucrados.

METODOLOXÍA: MUSOL apoiará na implementación de mecanismos e instrumentos sostibles de planificación municipal, favorecendo a participación cidadá e a rendición de contas por parte dos municipios. Fortalecerá os municipios, fomentando a formación do persoal e dos políticos da administración local, e acompañando procesos de planificación local, tanto en República Dominicana como en Haití. Neste país promoveranse accións que impliquen tanto municipios dominicanos como haitianos, nunha lóxica Sur-Sur e trans-fronteiriza, funcional a fortalecer a capacidade técnica para responder ás necesidades da recuperación e reconstrución de Haití, baixo un enfoque de desenvolvemento social e económico local. Así mesmo, traballará

coa sociedade civil e coas súas organizacións para que a participación na xestión local sexa efectiva e de calidade.

2 SECTOR: apoio aos municipios para a mellora da prestación de servizos básicos de competencia local.

MACRO-SECTOR ESTRATÉXICO: Apoio aos entes públicos rexionais locais de América Latina e África na prestación sostible de servizos básicos de calidade á poboación local.

METODOLOXÍA: A partir dos resultados da planificación participativa do desenvolvemento local, promovida por MUSOL desde 2009 nos municipios da rexión de Cibao Norte ou realizada por outras instancias, apoiará os municipios da zona e as organizacións da sociedade civil en implementar e pór en marcha as prioridades definidas en termos de servizos básicos, contribuindo ao desenvolvemento local da rexión. Con respecto a Haití, a acción neste sector implica a focalización sobre as prioridades dos servizos básicos públicos sociais, imprescindibles na xestión da recuperación pola alta sensibilidade de resposta á xente que vive nos territorios afectados directamente ou indirectamente (por exemplo, a zona fronteiriza) polo terremoto. Os temas priorizados baséanse na recuperación das infraestruturas sociais, como centros de saúde, xestión integral da auga, saneamento básico, electricidade, formación e educación, cultura, xero, vivenda e infraestruturas básicas para o desenvolvemento humano

3 SECTOR: sistematización, xestión do coñecemento e aprendizaxe para o desenvolvemento Sur-Sur.

MACRO-SECTOR ESTRATÉXICO: Fortalecemento dos entes públicos locais e rexionais de América Latina e África en aspectos de xestión e administración, fomentando transparencia e eficiencia na actuación dos mesmos.

METODOLOXÍA: A partir da experiencia das iniciativas realizadas e do coñecemento do contexto local, rescataranse boas prácticas e leccións aprendidas para a súa sistematización e difusión, respondendo así á necesidade de promover a xestión do coñecemento e o intercambio Sur Sur, a favor doutros países da rexión (América Central e Caribe) ou doutras zonas. Para traballar esta prioridade sectorial, buscaranse sinerxías con organizacións líderes no sector da gobernabilidade local, como a Fundación DEMUCA.

Teranse especialmente en conta os seguintes compoñentes transversais:

- Empoderamento das mulleres. Apoiar ás mulleres e crear as condicións adecuadas nos municipios para aumentar a súa participación na vida política e económica. Promoverase a participación das mulleres tanto nos órganos democrático institucionais dos gobernos locais, como nos espazos de participación cidadá existentes (proceso participativos, organizacións da sociedade civil, etc.)
- A protección do medio ambiente e, en particular, a mitigación e adaptación ao cambio climático, serán tomadas en conta nas iniciativas promovidas, tanto no fortalecemento dos municipios como na planificación do desenvolvemento local ou na xestión de servizos de competencia local, co obxectivo de asegurar a sustentabilidade a longo prazo dos procesos promovidos.

Contrapartes Locais Estratéxicas

MUSOL traballa desde 2009 coa Federación Dominicana de Municipios e coa Fundación Solidariedade. Con ambas se están implementando proxectos nos sectores priorizados para o trienio 2011-2013.

FEDOMU, como institución asociativa que reúne os municipios de R. Dominicana, é a entidade máis adecuada para implementar as prioridades sectoriais e xeográficas especificadas nos apartados anteriores. O Marco Estratéxico de MUSOL e o plan estratéxico de FEDOMU (baseado en tres eixos: desenvolvemento de capacidades, impulso á descentralización e fortalecemento institucional) teñen importantes coincidencias.

Ademais o historial de FEDOMU nos seus primeiros 10 anos de traballo así como o seu impacto no proceso de fortalecemento municipal (ver o apartado de xustificación), aseguran bases sólidas para o traballo en partenariado. As súas relacións consolidadas con municipios haitianos aseguran ademais un marco de traballo funcional ás accións que queren emprender en Haití.

A Fundación Solidariedade tamén foi recoñecida polo PNUD por “protagonizar un dos proxectos de fortalecemento do poder local máis exitosos e sostibles” a nivel nacional (Informe sobre Desenvolvemento Humano República Dominicana 2008). A súa traxectoria, desde a sociedade civil, garanten unha sólida base de complementaridad e representatividade, pola cal MUSOL propónse continuar o traballo en partenariado.

Cabe mencionar que a experiencia de orzamento participativo de Vila González, onde MUSOL traballa contribuíndo á implementación das prioridades definidas en devandito orzamento, foi definida polo PNUD como unha boa práctica a nivel continental de planificación participativa e de fortalecemento da institucionalidade local, grazas ao traballo da sociedade civil (en particular da Fundación Solidariedade) e do propio municipio.

O traballo coa Federación Dominicana de Municipios, así como a colaboración coa sociedade civil dominicana (en particular, coa Fundación Solidariedade), demostraron un importante potencial de aprendizaxe, a partir da colaboración con experiencias avanzadas en termos de planificación local e participativa, que pode favorecer interesantes iniciativas de sistematización e xestión do coñecemento a nivel internacional.

Indicadores de Seguimento e Avaliación do Plan Estratéxico 2010-2013

- I.1: Aumenta o número de funcionarios/as, técnicos, políticos/as da administración pública local destinatarios/as de accións de capacitación (no ámbito dos proxectos en execución ao 31/12/2010, estanse formando a 69 persoas: 59 técnicos municipais e 10 técnicos de ASOMURECIN).

- I.2: Polo menos a metade dos municipios destinatarios de accións de fortalecemento técnico e institucional ao 31/10/2010, seguirá recibindo apoio por parte de MUSOL (no ámbito dos proxectos en execución ao 31/12/2010, estanse beneficiando a 22 municipios).

- I.3: Polo menos a metade dos municipios destinatarios de accións de fortalecemento conta con consellos de participación cidadá para a planificación municipal (no ámbito dos proxectos en execución ao 31/12/2010, a sociedade civil de 3 municipios participará na planificación municipal)

- I.4: Execútase polo menos 1 proxecto identificado a partir dos procesos de planificación municipal, promovidos polos proxectos de MUSOL en curso ao 31/10/2010.
- I.5: Execútase polo menos 1 proxecto de cooperación Sur Sur a partir da experiencia de República Dominicana e/ou de apoio a municipios haitianos.

Matriz resume da interrelación entre prioridades estratéxicas/ xeográficas/ sectoriais/ contrapartes

EIXOS ESTRATÉXICOS DE ACCIÓN (V.ENUNCIADOS NO MARCO ESTRATÉXICO)	MACRO-SECTOR ESTRATÉXICOS DE ACCIÓN (V.ENUNCIADOS NO MARCO ESTRATÉXICO)	SECTOR PRIORITARIO NO PAÍS	ZONAS DO PAÍS DE INTERVENCIÓN PRIORITARIA PARA O SECTOR
Cooperación ao desenvolvemento	Fortalecemento dos procesos de planificación do desenvolvemento local en América Latina e África, institucionalizando espazos de participación popular nos gobernos locais e rexionais e en articulación cos demais actores involucrados.	Fortalecemento Municipal e mellora da planificación local	Rep. Dominicana: Cibao Norte; ámbito nacional. Haití: ámbito Nacional, zona fronteiriza.
Cooperación ao desenvolvemento	Apoio aos entes públicos rexionais locais de América Latina e África na prestación sostible de servizos básicos de calidade á poboación local.	apoio aos municipios para a mellora da prestación de servizos básicos de competencia local.	Rep. Dominicana: Cibao Norte Haití: ámbito Nacional, zona fronteiriza.
Cooperación ao desenvolvemento	Fortalecemento dos entes públicos locais e rexionais de América Latina e África en aspectos de xestión e	sistematización, xestión do coñecemento e aprendizaxe para o desenvolvemento Sur-	Ámbito nacional e internacional

	administración, fomentando transparencia e eficiencia na actuación dos mesmos.	Sur.	
--	---	------	--